

2014 YILINDA ABD-TÜRKİYE İLİŞKİLERİ

Her iki ülkede de 2014'te gerçekleşecek seçimler, Suriye ve Irak'ta belirli bir liderlik ya da yönetim olmadığı için devam eden bölgesel karışıklıklar ve bir zamanlar "model ortaklık" olarak adlandırılan ilişkilerin tepe noktasında birikmiş gerilimler nedeniyle Türkiye ve ABD zorlu bir eşiktedir.

Joshua W. WALKER

Yılın henüz ilk çeyreği olsa da ABD-Türkiye ilişkilerinin 2014'te zorlu bir süreçten geçeceği söylenebilir. Geçen yılın sonunda patlak veren geniş çaplı yolsuzluk soruşturmasını takiben ortaya çıkan siyasal tartışma nedeniyle bölgenin en istikrarlı demokrasisi olan Türkiye'nin dış politika önceliklerinden ziyade iç meselelere odaklandığı algısı hakimdir.

2013 ortasında olumlu bir çizgide seyreden ABD-Türkiye ortaklığının, önümüzdeki günlerde bazı engelleri aşması gerekecektir. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın geçen yılki Vaşington ziyareti iyi karşılanmıştı. Suriye konusunun etraflıca ele alınmasının yanı sıra, bu ziyaret, Ankara'nın bölgesel bir lider olarak merkezi rolüne de katkıda bulunmuştur. Hakim medyanın Gezi Parkı protestoları hakkındaki yayınları, Taksim Meydanı'nın Amerikalıların zihinlerinde yanlış bir şekilde Tahrir Meydanı ile özdeşleştirilmesine neden oldu; bu analizler çoğu zaman Mısır ve Türkiye arasındaki büyük farklılıkları göz ardı etmekteydi. Bugün gelinen aşamada, içerdeki gelişmeler hakkındaki yorumları nedeniyle ABD Büyükelçisi'nin sınırdışı edilmesi yönünde ileri sürülen görüşler ikili ilişkileri daha da karmaşıklaştırdı.

Türkiye ve ABD'nin içine girdiği seçim yılında belediyeler, cumhurbaşkanlığı ve meclis seçimleri AK Parti'nin etkisini sınırlarken, bu süreç ilişkileri daha da karmaşık hale getirebilir. Tüm bu etmenler göz önüne alındığında, Vaşington'dan bakıldığında Türk siyasetinin önümüzdeki aylarda alacağı seyrin belirsizliği en önemli gündem maddesi haline gelmiştir. Bu gelişmeler ve küresel piyasa-

lardaki dalgalanma karşısında dış yatırımcıların Türkiye'den uzak durmaları, İsrail'in değerinin ve İstanbul Borsası'nın aniden düşüşüne neden oldu. Son dönemdeki iç siyasi gelişmelerden önce bile, bazı analistler Türkiye'nin 2014 yılındaki ekonomik göstergelerinin düşündürücü olduğunu ifade etmekteydiler ve yeni dönemde ekonominin kırılacağı bir diğer takip edilmesi gereken bir unsurdur.

Her iki ülkede de 2014'te gerçekleşecek seçimler, Suriye ve Irak'ta belirli bir liderlik ya da yönetim olmadığı için devam eden bölgesel karışıklıklar ve bir zamanlar "model ortaklık" olarak adlandırılan ilişkilerin tepe noktasında birikmiş gerilimler nedeniyle Türkiye ve ABD zorlu bir eşiktir. Öyle görünmektedir ki, 2014 bu kısa süreli fırtınayı atlatma yönündeki çabaların yanı sıra, bu iki önemli müttefikine bugünkü mevcut değişiklikler ve dinamiklere rağmen II. Dünya Savaşı'ndan beri paylaştıkları uzun vadeli önceliklere odaklanmalarına sahne olacaktır.

2014'te Zamanlama: Seçim Yılı ve Yeni Büyükelçiler

Demokrasilerde seçim yılları çoğu zaman zorluklarla geçer. Seçim siyasetinden, adaylar için bağış toplayan güçlü siyasal eylem komitelerine uzanan bir yelpazede genellikle sistemde gerilimler yaşanır. Yine de, seçimler liderlerin seçmenlerinin günlük meselelerini anladıklarını gösterebilecekleri gerekli süreçlerdir.

Genellikle seçimler dış politika ile ilgili değildir. Başkan Obama tekrar seçimlere girmeyecek olsa da, Kongre'de bu yıl yaptığı "Ulusa Sesleniş" konuşmasında

dış politika meselelerine asgari düzeyde değinirken, göreve geldiğinden beri iç meselelere ilişkin izlediği politikalar çerçevesinde partisini seçimler için harekete geçirdi. Başbakan Erdoğan da benzer bir yol izlemektedir. Erdoğan, Türkiye'nin parlamenter sistemi içerisinde, bir müddettir eş zamanlı olarak İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık için Türkiye'nin siyaset üslubuna aşina olmayan birçok dış gözlemciyi şaşkırtan bir kampanya yürütmektedir. Türkiye'nin en başarılı siyasi kampanya yürütücüsü ve siyasetçisi olan Erdoğan'ın milliyetçi/populist tarzına odaklanan Batılı analistler sürekli olarak onun sözlerini Türkiye'nin eylemleri ile özdeşleştirmeye çalışmaktadır.

Türkiye'nin son yıllardaki en önemli seçim mevsiminin ortasında, ABD-Türkiye ilişkilerinin en ateşli savunucuları ve günlük akışının yönetiminden sorumlu olan ABD'nin Türkiye Büyükelçisi ve Türkiye'nin ABD Büyükelçisi'nin görev süreleri sona ermek üzere. Uzun süredir görevde olan bu iki diplomatı yitirecek olmak, Türk-Amerikan ilişkileri açısından bir diğer sorundur. Değişim her zaman zordur ve Vaşington gibi anlaşılması güç bir şehre alışmak zorlu bir süreçtir. Bu sırada, yeni Amerikan büyükelçisi ise Ankara'da herhangi bir grupla çok yakın ilişki içinde olmaksızın önceki elçiden devralacağı yeni Türkiye'yi anlamak zorundadır. Aynı zamanda, görevi devralan elçi halefinin yaptığı gibi Türkiye'nin değerini bilmek ve Türkiye'yi sevmek suretiyle sokaktaki sıradan insanla özel bir empati ve bağlantı kurmak durumundadır. Her iki ülkede de seçimlerin olduğu bir yılda Türk-Amerikan ilişkilerinin

ABD'nin Türkiye'ye yönelik politikasının vadesi çoktan dolmuş durumdadır. Vaşington'un 2014'te Ankara ile birlikte politikaları koordine etmek ve uygulamak için yeni ve daha kapsayıcı bir çerçeveye ihtiyacı vardır.

günlük işleyişinden sorumlu başlıca yetkililer olan yeni büyükelçilerin görevlerine alışması en basit ifadeyle zorlu bir süreç olacaktır.

Dış Sorunlar

Türkiye'nin çekiciliği sadece onun bölgesel stratejik konumunda değil, aynı zamanda ekonomik başarısı ve ortaklığının Obama göreve geldiğinden beri her yıl artan değerinde saklıdır. Vaşington gibi Ankara da "Arap Baharı" sonrası yeni bir dünya ile karşı karşıyadır. Ancak ABD'den farklı konumu nedeniyle ayaklanmalar, Türkiye'nin bölgedeki komşularıyla sorunlar yaratmaktadır. Bu yeni durum, bazen Türkiye'yi konumları zayıf olan ortaklarla ittifak kurmak gibi yeni dış politika tercihleri yapmaya zorlamaktadır. Türkiye bölgesel istikrar kurmayı umarak, Mursi'nin Mısır'ında Müslüman Kardeşleri ve Suriyeli muhalifleri desteklemiştir ve bu tercihleri bazı tartışmaları tetiklemiştir. Kendisini 21. Yüzyılın bölgesel gücü olarak inşa eden ve bu amaçla yeni bir yön belirleyen Türkiye, bir kez daha lider ülke konumuna yükselmeyi ar-

zulamaktadır. Bu arayış, bazen, Türkiye'yi Amerika ile daha güçlü bağlar kurma yönündeki kararlılığından uzaklaştırmıştır. ABD'nin ortaklık kurabileceği güvenilir Ortadoğulu liderler arayışında olduğu bir dönemde bu işbirliğini potansiyelinin her zaman hayata geçirilememesi üzücü olmuştur.

Çözüm Yolları Nelerdir?

İkili ilişkilerde zaman zaman ortaya çıkan dış politika krizleri için mucizevi bir çözüm bulunmamaktadır. Ancak, ABD'nin bu krizleri daha iyi anlaması ve üstesinden gelebilmesini sağlamak için en azından bir politika çerçevesi bulunmaktadır: Her iki ülkede de iç siyasal sorunlar olsa bile daha derin bir Ankara-Vaşington ortaklığı mümkündür. Ortadoğu'nun en büyük ve en hızlı büyüyen ekonomisine ve nüfusuna sahip Türkiye, ABD ulusal çıkarları açısından kritik derecede önemli bir bölgede hayati rol oynayabilecek konuma sahip tek ülkedir.

ABD -her ikisi de enerji nakli ya da yakın gelecekteki ihracat projeleri için Türkiye'ye yönelebilecek olan- İsrail ve Güney Kıbrıs ile geliştirilebilecek pragmatik işbirliğini desteklemek için Ankara'nın ara sıra izlediği milliyetçi ve populist politikaları ölçülü hale getirme arayışını sürdürecektir. Kapsamlı uzlaş alanları ve karşılıklı ekonomik teşvikler dikkate alındığında, Ankara iyi polisi oynarken, Vaşington kötü polisi -ya da tam tersi- oynayabilir. Kısa vadede anlaşmazlıklar olsa da, uzun vadeli kazançlar, zaman içerisinde Türkiye'nin, gerektiğinde ABD'nin güçlü desteğini de hissederek, sorumlu bir bölgesel lider haline gelmesini kolaylaştıracaktır.

2014'te Atılması Gerekli Adımlar

Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTIP) hayati öneme sahip bir projedir ve gergin dış yatırımcıların güvenini tazelemek için iyi bir başlangıç noktasıdır. Türkiye'nin AB üyeliği gecikmeye devam ederken, Vaşington'un yaklaşımı Avrupalı müttefiklerini aynı şekilde davranmaya zorlayacak şekilde yaratıcı ve canlı olmalıdır. Vaşington, Ankara'daki ve diğer bölgesel ortaklarındaki artı değerleri, kilit bölge ve sektörleri geliştirmek üzere mobilize etmelidir. Türkiye'de Amerikan markalarının gücü ve Amerikan yatırımının sembolik değeri kritik öneme sahip Ortadoğu pazarına girme konusunda Amerikan özel sektörüne yardımcı olacaktır. Ayrıca, komplo teorileri ve Amerikan karşıtlığının bölgenin diğer yerlerinde iş yapmayı neredeyse imkansız kıldığı dikkate alındığında, Türkiye ve Amerika arasındaki bu fırsat her geçen gün çok daha önemli hale gelmektedir.

ABD'nin Türkiye'ye yönelik politikasının vadesi çoktan dolmuş durumdadır. Vaşington'un 2014'te Ankara ile birlikte politikaları koordine etmek ve uygulamak için yeni ve daha kapsayıcı bir çerçeveye ihtiyacı vardır. Farklı ve bütüncül bir yaklaşım benimsenirse ve her iki başkentteki iç siyaset meseleleri dikkate alınmasa da, ABD-Türkiye ittifakı özünde bir değere sahip olmaya devam edecektir. Fakat bu ittifakın 2014'te ve ötesinde tüm potansiyelini ortaya koyması ancak yeni bir yaklaşımla mümkün olacaktır. ○

Dr., German Marshall Fund, ABD